

ОМЕЛА БІЛА – НАПІВПАРАЗИТ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ МІСТА ЛОХВИЦЯ

Клименко Г. О., к.б.н., доцент

Захарченко І. Ю., студ. 4 курсу ФАтП, спец. «Екологія»

Омела біла (*Viscum album* L.) – вічнозелений напівпаразитний кулястий куш родини санталових, діаметром до 90 (100) см., який нині стрімко поширюється на багатьох видах дерев. Вважають, що омела спричиняє істотне зниження енергії росту, втрату декоративності та врожайності деревних культур, а також є причиною зниження довговічності насаджень: призводить до часткової або суцільної суховерхості та поступового усихання дерев. Проте, омела має лікарські властивості. Основні райони заготівель лікарської сировини омели білої – Житомирська, Вінницька, Київська, Черкаська, Полтавська, Сумська, Харківська, Донецька області. Основними агентами поширення омели білої є переважно такі види птахів як: омелях (*Bombicilla garrulus* L.), дрізд-омелях (*Turdus viscivorus* L.) і дрізд-чикотень (*Turdus pilaris* L.).

У медицині використовують молоді стебла з листками омели — *Stipites Visci cum Eoliis* — або окремо листки як свіжі, так і сухі. Омелу широко застосовується як протиконвульсивний засіб при епілепсії, істерії, запамороченні, як кровоспинний засіб при маткових і гемороїдальних кровотечах. Водний відвар п'ють при підвищеному тиску крові, головних болях, хворобах серця і нервових захворюваннях, астмі, ревматизмі, при проносах, туберкульозі легень і пухлинах, при тривалих менструаціях і як глистогінний засіб. Зовнішньо листки і плоди омела використовують при ревматизмі, подагрі, набряках лімфатичних вузлів, для пом'якшення наривів.

Численні публікації у науковій та популярній літературі свідчать, що особливості поширення омели білої широко вивчають науковці Великобританії, Хорватії, Словенії, Польщі, Угорщини, США (Каліфорнія) тощо. Аналогічні дослідження місцевих видів омели здійснюють у Швеції, Іспанії, Італії, Румунії та Новій Зеландії.

Картування ареалів поширення омели проводять із застосуванням точкового (растрового) та сіткового методів, зокрема із застосуванням новітніх технологій, зокрема гіперспектральних сканерів, а самі дослідження, як правило, проводять на регіональному або національному рівнях. Омела біла завдає шкоди природним та штучним насадженням у південній та центральній Європі, проте екологічною загрозою в лісництві там її не вважають. В Україні ж останнім часом дедалі помітнішими стали швидкі темпи поширення омели білої та масштаби ураження цим напівпаразитом насаджень, особливо у містах.

Так, нині санітарний стан зелених насаджень загального користування (парків, скверів, бульварів тощо) здебільшого не відповідає сучасним вимогам ведення паркового господарства. Одним із факторів, який це зумовлює, виступає омела. Трапляється омела також в лісостепових районах, на Поліссі, зрідка на півночі Степу, в Криму.

Метою роботи було дослідити поширення омели білої на території в м.Лохвиця, Полтавська обл., а саме, парк Перемоги та вплив омели на різні дерева, вивчити способи її розповсюдження та розробити рекомендації для ефективнішої боротьби з омелою білою.

Оцінювання характеру ураження виконували за 5-ти бальною шкалою оцінки деревних рослин, вражених омелою (Кузнецов, 2000), де 5 балів — неуразені дерева, 4 бали — слабо уражені (дерева, крона яких уражена не більше ніж на 20–25 відсотків (до 5 кущів омели)), 3 бали — середньо уражені (дерева, крона яких уражена на 30–50 відсотків (6–15 шт.)), 2 бали — сильно уражені (дерева, крона яких уражена на 60–80 відсотків (16–24 шт.)), 1 бал — дуже сильно уражені (дерева, крона яких уражена на 90–100 відсотків (25 і більше шт.)).

Під час дослідження території парку було нараховано близько 160 дерев наступних видів: тополя, клен, береза, верба, акація, липа, ялина, каштан. Із загальної кількості дерев лише 8% були уражені омелою – переважно липа і акація. Наприклад, ураженість кожного дерева липи була на 90%. Можна відзначити, що омела паразитує, переважно, на старих деревах, в той час, як в молодих насадженнях уражені дерева зустрічаються зрідка. Встановили приуроченість дерев, уражених омелою білою, до центральних трас міста – до 90% дерев були уражені омелою.

Поширення омели відбувається за допомогою птахів. Найбільше в м. Лохвиця омела поселяється на тополях, липах, акаціях та переноситься, переважно, шпаками та дроздами, які харчуються насінням цієї рослини.

На Полтавщині, як і на всій території України, ситуація з омелою стоїть досить гостро. Вона розповсюджується не тільки на деревах обабіч трас, а й у лісосмугах, населених пунктах. Зараз відмічається ураження дерев суцільними смугами.

Найефективнішим методом боротьби з омелою білою є її знищення на перших етапах зараження дерев, оскільки вона розмножується занадто швидко. Тому єдиним виходом з ситуації, що склалася на даний момент, є обрізання уражених гілок, або навіть цілих дерев. Також, потрібно насаджувати дерева, у яких є менший ризик ураження омелою. Поповнюючи насадження, потрібно надавати перевагу дубу, горіхоплідним, шовковиці, маслині, березі, черешні, гіркокаштанам, які нині омелою не ушкоджуються.